

Сувимале Карунараїне

ЗЛАТКА

Када је госпођица Витарне ујутру ушла у учионицу, као и сваког другог јутра тог месеца, свима је било очигледно да се нешто чудно и дивно дешава у њеном животу. То се видело по њеном држању – као да је изненада била постављена на неки веома висок положај. Изгледала је као да је сва у ватри, као неко мало Сунце које око себе расипа сјајне зраке.

„Желим да схватите”, обратила се ученицима дубоким, смиреним гласом, тако различитим од пискавог тона којим је обично говорила, „... да је љубав једно веома изузетно, чаробно осећање. Желела бих да свака од вас једнога дана доживи то осећање.” После ове загонетне изјаве озарено им се насмешила, као да је она једна од изабраних особа, коју је наградила нека веома дарежљива богиња, па сада великодушно и њима жели ту исту срећу. Била је више него задовољна када је на девојачким лицима која су је нетремице посматрала приметила изненађење, а када се неколико девојака закикотало и када су иза марамица размениле скривене примедбе, још више се озарила. Госпођици Витарне очигледно тог дана нису сметали такви несташлуци. Окренула се и хитро почела да исписује на табли проширене и сложене реченице за анализу.

То што је девојке изненадило оно што им је госпођица Витарне рекла није било никакво чудо, јер нико од ње не би очекивао да тако

нешто каже. Сви су познавали госпођицу Витарне као марљиву и стидљиву особу, која се у великој мери руководила религиозним осећањима. Било је познато да слободно време проводи у проучавању књига о будизму, учествовању у разним прославама по храмовима и одласцима на ходочашће са мајком. Чак је учествовала и у неколико разговора о будизму на радију, и то су у њеном животу били догађаји од велике важности.

Ученице су почеле да преписују реченице у свеске и да их у тишини анализирају. Пошто је завршила са исписивањем реченица, госпођица Витарне је отишла до прозора и убрзо се потпуно изгубила у страстеном посматрању бујног зеленог растиња: лепршавих листова банана, дрвећа кокосовог ораха и живице хибискуса. Једна птица се обрушила са густе крошње тамаринде,¹ раширивши сјајна жута крила. Полетела је ниско изнад траве, а затим увис, све даље према небу. Госпођица Витарне је задивљено посматрала. Ова птица златних крила није могла да се види сваког дана. Била је то *златица*, коју Синхалези² зову 'лопов у жутој одежди'. Чим има крила тако предивних боја, мора да је то птица која доноси срећу, помислила је, јер жута боја је добро знамење. То је боја злата, зрелог жита, сунчевог сјаја. То је такође боја мантија какве носе будистички свештеници; али то је већ прилично чудно, пало јој је на памет. Зашто би један свештенички ред тако строгог морала, који је чак и против женидбе, изабрао жуту боју за своје одежде? Жуто је увек повезано са плодношћу, сазревањем, материјалним богатством. Можда су баш зато испосници који су избегавали друштво и медитирали у самоћи, обично носили тамније одежде, мрке боје...

„Госпођице Витарне”, благи глас је покушавао да продре у захуктале токове њених мисли, али она га није чула. „Госпођице Витарне”, глас је постао повишен и, допревши до њене свести, пренуо је.

„Да, шта је било, Ранђини?”, препознала је младу дактилографкињу из школске канцеларије, која је стајала поред ње.

„Неко Вас зове телефоном.”

„Хвала.”

Госпођица Витарне је блажено одједрила из учионице, а у њеним покретима било је сличности са златном птицом која је мало пре тога одлетела у небо. Осећала је како јој душу обузима живахност. Без сумње је то поново зове тетка Беатриса. Заиста ће морати да јој каже да је више не зове тако често телефоном. Није да су ти позиви сметали госпођици Витарне, али тетка Беатриса не сме да помисли да их она жељно очекује и да је зове у било које доба дана, а нарочито када

¹ *Тамаринда* је врста индијске урме (лат. *Tamarindus indica*).

² *Синхалези* су припадници народа који на Шри Ланки чини већину становништва.

има часове. Тачно је да јој је тетка Беатриса нашла младожењу, али то јој ипак не даје за право да слободно располаже њоме. Да, мораће једном заувек да прекине то често зврцање телефоном.

У ствари, пре отприлике месец дана тетка Беатриса је госпођици Витарне донела вест о просидби. То је у њој изазвало пријатно узбуђење, али мајка је ту просидбу примила са чудном равнодушносту и чак сумњичаво. Наравно, та њена сумњичавост никако није била упорна против тетка Беатрисе. Најгоре што је за њу могло да се каже јесте да увек и свуда забада нос. То је било једино правило у њеном животу, кога се чврсто држала – да се увек меша у нечија посла, наравно за туђе добро. То правило се нарочито односило на склапање бракова њених безбројних нећака и нећакиња. У овој области било је довољно простора да тетка Беатриса искаже сву своју енергичност и таленат.

Сумњичавост мајке госпођице Витарне била је заснована на њеном познавању природе мушкараца.

„Да ли он зна колико Рупа има година?“, мајка је грубо упитала тетку Беатрису. Госпођица Витарне се тргла. Њена мајка није баш била много обзирна.

Тетка Беатриса је изгледала помало збуњена. „А зашто би он знао колико Рупа има година? Кажем вам, децо, све то није толико важно. Он и не тражи неку младу лепотицу или нешто слично. Изгледа да му је жена умрла пре неких годину дана. Мислим да је била Рупиних година. Оно што он сада тражи је фина и добра девојка која би бринула о њему и лепо одржавала домаћинство.“

„Да ли зна да она нема мираз?“

„Немој да се бринеш за то, дете. Уосталом, Рупа је завршила факултет, зар не? То је њему сасвим довољно. Он је веома једноставан и добар човек.“

„А деца?“

„Има их већ неколико, тако да му ни то није важно.“

Мајка се намрштила. „Рупа је сасвим задовољна животом који је до сада водила“, рекла је осорно. „Довољно је заокупљена часовима у школи и религиозним активностима.“

„Али, нећеш ваљда да ми кажеш да је све то важније него да се уда?“

„Ствар је у томе што је Рупа сасвим срећна и овако. Све то зависи од тога каква је неко личност, а Рупа је очигледно задовољна и испуњена својим свакодневним дужностима.“

Госпођицу Витарне су изненадиле мајчине речи, као и њена потпуна незаинтересованост за овај предлог. Прострелила је једним љутитим погледом. Зашто њена мајка сматра да има право да одлучује о свему – а нарочито о стварима које се превасходно тичу њеног живота? Очигледно је да она покушава да преузме улогу судбине у њеном животу.

„Нећеш се љутити, зар не, ако питам Рупу шта она о овоме мисли?“ упитала је тетка Беатриса, готово као да је прочитала мисли госпођице Витарне.

У магновењу је обузело неко чудно осећање збуњености и нелагодности. Како би могла отворено да покаже да јој се тај предлог свиђа? То не би приличило њеним зрелим годинама. Због тога је нервозно прочистила грло и извештачено изјавила: „Сасвим сам задовољна оваквим животом, као што Вам је мајка управо рекла. Свих ових година никада нисам ни помислила на удају.“

„Да ли то значи да не желиш да истерам ову ствар до краја?“

Госпођица Витарне није одговорила на ово питање јер јој се срце стегло.

„Нема никаквог смисла истеривати до краја ствари за које није предодређено да се догоде“, рекла је мајка после краће паузе. „Свако мора да прихвати своју карму³ – судбину – онако како му је записана.“

Госпођицу Витарне је поново разљутила одлучност коју је осетила у мајчином гласу. Како је могла да буде тако сигурна да у њеној судбини није било записано да ће се удати? Истина, она више није била млада, али ни човек о коме су разговарале није баш био у цвету младости.

Можда је тетка Беатриса инстинктивно осетила како је њој. Вероватно јој је због тога следећег дана телефонирала у школу. Госпођица Витарне није имала телефон у мајчиној суморној удерици на крају града, па је била бескрајно захвална тетци Беатриси што ју је позвала док је била у школи.

„Рупа, дете, сада ми искрено кажи да ли ти се допада мој предлог или не?“ упитала је тетка Беатриса. „Он каже да би веома много желео да те упозна. Да ли да га доведем код тебе кући?“

На ове речи јој је срце узбуђено затреперило, али је само рекла: „Заиста не знам шта ће мајка рећи.“

„Нема везе шта ће она рећи“, нестрпљиво је прекинула тетка Беатриса. „Незгодна особина твоје мајке је што је сувише поносна.“

И тако га је још то исто вече тетка Беатриса довела код њих кући. Госпођица Витарне је већ очекивала да ће видети старијег човека, али ипак је изгледао љубазно. Све време посете бацао је погледе у њеном правцу, а њој су се због тога зажариле уши. Након неког времена почела је да ужива у тим погледима, јер су јој испуњавали цело биће неким топлим осећајем уздрхталости који до тада није познавала. Једном када је погледао у њу, смело је подигла очи и чак накратко затрептала. Али, одмах је пожалила што се усудила то да уради, јер је приметила

³ *Карма* је доктрина о томе да ће добре последице уследити за добрим мислима и делима, као и супротно, у овом или неком будућем постојању.

да се он на то изненадио. Његов поглед је зачуђено почивао на њеном лицу и било јој је тешко да прикрије нелагодност коју је то изазивало.

Њена мајка није била нимало одушевљена овом посетом, али госпођица Витарне била је толико испуњена уздрхталом надом и радосћу од које јој се мутило у глави, да није ни примећивала њено незадовољство. Следећег дана јој је тетка Беатриса – ето како је она љубазна и пажљива! – телефонирала да јој пренесе добре вести. Изгледа да му се допала и изразио је жељу да је поново посети. Наравно, она се радосно сложила и тако је он почео да долази код њих свако вече, као да иде у цркву. Сваким даном је госпођица Витарне постајала све веселија и смелија. Косу, коју је до тада увек везивала у чврсто стегнуту пунђу, почела је да носи закачену у лабаву плетеницу, а понекад је чак не би ни везала, већ би бестидно распустила раскошне увојке, у које је он зурio са дивљењем. Осећала је да јој је тело испуњено неком новом снагом, да у њој бујају животни сокови.

„Видиш ли како карма утиче на човеков живот”, добацила јој је мајка једног дана. „Само помисли колико дуго си морала да чекаш да наиђеш на правог човека.” То су биле прве речи охрабрења које јој је мајка упутила – њен незванични благослов. Госпођица Витарне, која је управо рашчешљавала косу пред огледалом, помислила је у себи да је замало могла да пропусти ову прилику управо због мајке, али у том тренутку је спазила свој одраз у огледалу, остала без даха и потпуно заборавила на озлојеђеност према мајци. Могла је само да се диви свом преображају – очи су јој изгледале блиставо светле, а кожа која је већ била прилично сува и показивала знаке позне зрелости, сада се чинила нежна и мекана. Изгледало је као да се радост која је набујала у њој, налик на љиљан, пресликан на површини воде, на јутарњем сунцу, одражава и на њеном лицу. „Како је нестална човекова личност”, прошло јој је кроз мисли у том тренутку самоупознавања, „у зависности од безброј спољних и унутрашњих фактора, мењамо се од тренутка до тренутка. Кажу да те промене наступају готово брзином мисли.” Али зачудо, ово краткотрајно сагледавање сопствене душе није јој донело мир. Чак се осећала и помало тескобно што о томе размишља. Ускоро затим је, набујала од узбуђења, кренула у школу, подсећајући на брод са широм развијеним једрима.

И колегинице у школи су почеле да примећују чудне промене на њој. Брзо су схватиле право значење увијених примедби које је убацивала за време разговора у зборници.

„Човек мора да доживи љубав да би схватио шта је то”, изјавила је једном, протегнувши се мазно на столици, док јој је некакав полуосмех лебдео на уснама.

„Аха!”, насмејале су се колегинице, „то значи да је наша другарица најзад пронашла себи некога.”

„А ко је тај срећник?“, узвикнула је једна од њих.

„Који срећник?“, упитала је намрштено, правећи се зачуђена.

„Немој да се правиш наивна. Честитамо, а кад је венчање?“

„Заиста не знам о чему то причате“, правдала се, уз доличну збуњеност и покушавајући да побегне од бујице питања која је сама изазвала. Али, усред све те веселости и задиркивања, била је свесна неколицине озлојеђених погледа које су јој неке од колегиница упутиле. Е па, биће још више озлојеђене када буду виделе прстен. Дан пре тога ју је питао какав би прстен желела да носи. Када би само знале из какве је он добростојеће породице и на каквом је високом положају у државној служби – како би тек онда биле љубоморне! Било јој је тешко да се обуздава да им све то не каже. Али, једино је могла да дозволи себи да убацује двосмислене примедбе у разговор и да изгледа што више може загонетно.

И тако је сада, док је журно излазила из учионице и хитала преко баштице према згради са канцеларијама, била свесна многобројних очију које је прате. Питала се шта то тетка Беатриса има да јој каже. Највероватније нешто што баш и није много важно. Припретила им је да ће их све заједно позвати код себе кући на забаву коју ће приредити у њихову част. Можда је сада хтела да се договоре за датум. Свеједно, у сваком случају мораће једном заувек да прекине да је овако узнемирава док је у школи.

Госпођица Витарне је устрчала уз неколико степеника који су водили до зборнице, поделивши успут блиставе осмехе секретарицама, и пуна самопоуздања подигла слушалицу.

„Да, молим?“

„Рупа, овде тетка Беатриса...“

„Да, тетка Беатриса; молим Вас, брзо реците шта имате. Баш сам била на часу. Директорка не воли када свако мало прекидамо наставу, знате.“

Након ових помало одрешито изговорених речи уследила је кратка пауза. Готово је могло да се чује како тишина трепери.

„Страшно ми је жао, дете. Заиста не знам како да ти саопштим ово што морам да ти кажем...“

Госпођица Витарне је осетила оштар бол у срцу. По гласу тетка Беатрисе се видело да нешто није у реду.

„Он... он каже... изгледа да не може да се одлучи... још увек. Видиш... хало, Рупа? Јеси ли ту?“

Госпођица Витарне је дубоко удахнула ваздух и успела да испусти неки пригушени звук. Чинило јој се као да јој је сва крв наврла у главу и чула је како јој било одзвања у ушима.

„Знаш... изгледа да не може да заборави женину смрт. Јадан човек, и њега ми је жао. Неки људи су јако осећајни, знаш.“

„У реду је”, рекла је госпођица Витарне махинално, одупирући се жељи да залупи слушалицу.

„Шта ту може да се ради, дете?! Такве ствари се дешавају. Као што је рекла твоја мајка – како је она мудра особа – човек не може да измени своју карму и да натера ствари које нису предодређене да се догоде. Мораш да прихватиш те успоне и падове онако како наилазе. Заиста ми је жао што је све то овако испало. Желим ти сву срећу убудуће.”

Госпођица Витарне је присилила себе да јој учтиво захвали и спустила слушалицу. Полако је кренула назад, а ноге је вукла као да су од олова. Борила се да контролише израз лица и чврсто одлучила да остане сталожена и смирена, ма колико јој то тешко падало. Од напора су јој се две вене са обе стране врата напеле и искочиле. Поново је ушла у учионицу и вратила се на место испред прозора на коме је пре стајала. Дрвеће и жбуње се стапало у једну огромну зелену мрљу по којој је њен поглед шетао тамо-амо, као да у љутини жели да их све спржи. Више се није осећала делом те зелене природе. Свет око ње није више у њој самој изазивао душевни склад.

Челичноплаво небо је у том тренутку било празно, и није било ни трага златки блиставих крила која се у њега винула; али неко кретање недалеко од места на коме је стајала привукло јој је поглед. Два смеђа минаха,⁴ жутих кљунова и ногу, ужурбано су кљуцала по земљи. Госпођица Витарне их је посматрала како заједничким напорима покушавају да ишчепркају нешто за јело. Изненада су јој сузе наврле на очи. Треперави, уздрхтали живот природе, пуне плодности, обузимао јој је чула. То је било превише за њу и почела је да плаче.

Из збирке *Људско жртвовање*

⁴ *Минах* (хинди: *Mynah*) је јужноиндијска птица тамног перја из породице чворака.